

Handledning checklistan

Bemötande

I bemötandet med seniorer är det viktigt att ha tålamod och visa att man har avsatt gott om tid för mötet. Bemötande handlar om samspel och respekt mellan människor. Det handlar om inställningen personer har till varandra, och hur förväntningar och attityder påverkar ett samtal. Kroppsspråk, ögonkontakt och tonfall spelar en avgörande roll. För att lyckas med en kommunikationsinsats är det viktigt att försöka tänka sig in i hur man uppfattas av andra. Uppsökande verksamhet och nätverkskapande arbete är effektiva och minskar risken för missförstånd eftersom det ges utrymme att lyssna på mottagaren och svara på frågor. Var lyhörd för hur dina budskap tas emot, om de framgår eller om de behöver förtydligas.

Återkoppling är ett ledord för en lyckad kommunikationsinsats, så besvara alltid frågor som kommit upp. Kan du inte svara på direkten så be att få återkomma, och var noga med att också göra det. Ta inte förgivet att den du pratar med inte kan något i ämnet utan var noga med att lyssna på dennes tankar.

Efter ett möte är det lättare att återkoppla med skriftlig information eftersom man genom konversationen skapat en grundförståelse hos mottagaren.

Handledning checklistan

Checklistan är uppbyggd utifrån ja/nej frågor. Om en fråga innebär ett nej-svar bör detta följas upp med någon typ av åtgärd. Det är viktigt att detta dokumenteras i checklistan.

Försättsblad

Checklista - Brandsäkerhet hos äldre

Samtycke		
☐ Hemma	☐ Intresserad	☐ Ej intresserad
<small>När du lämnar uppgifter till bland annat samtycker du till att Räddningstjänsten Sjöb behandlar dina uppgifter enligt databehandlingsplanen ("GDPR"). Vi avser icke att använda informationen i ett föreningsregister för att identifiera eventuella brandsäkerhets- eller andra brändsäkerhetsrelaterade ämnen. Vi gäller dock eventuellt till för att behålla statistik över användningen av våra tjänster. Vi kommer dock inte att dela ut dina uppgifter till andra än de som nämns här.</small>		
Jag samtycker till överlämnande		
Namn		Namn
Adress		Adress
E-postadress (endast om behövs)		E-post
☐ Den boende samtycker inte	☐ Den boende kan inte själv svara under	
<small>Om vi skulle behöva hjälpa dig med eventuella "komplikationer" för att försäkra ditt brandskydd så samtycker du genom att trycka "Jag samtycker" till att vi kan kontakta dig för vidare utvärdering.</small>		
☐ Den boende samtycker	<small>*Jag för kontakt till ex. socialtjänst, fastighetsägare m.fl.</small>	
Boendeform		
☐ Villa	☐ Radhus/lejlighet	☐ Fritidshus
☐ Lägenhet/beredningshus	Ange fastighetsägare	
☐ Annan boendeform	Ange vilken	
☐ Ensamboende	Ange antal män: Ange antal kvinnor:	
Namn		Titel

Boendeform

Boendeformen påverkar bostadens tekniska brandskydd samt förutsättningarna vid en utrymning. Det är därför viktigt att ta med sig dessa förutsättningar vid den fortsatta genomgången av checklistan.

Ensamboende

I de fall där hushållstyp kunnat anges så är de ensamboende överrepresenterade. Chanserna att upptäcka en brand tidigt minskar om man är ensamboende (Brandsäker bostad för alla, MSB 2020).

Trygghetslarm

Trygghetslarm är ett sätt för den boende att enklare larma, vid behov av hjälp. Ett trygghetslarm är en knapp som bärs antingen runt handleden eller runt halsen. När man trycker på knappen ringer larmets huvuddosa upp en larmcentral, och skapar en "öppen telefonledning", vilket gör att den boende kan prata med larmcentralen utan att ta sig till en telefon. Det finns också trygghetslarm som är kopplade till brandvarnare/ rökdetektor och på så sätt larmar trygghetslarmet automatiskt när rökdeckaren larmar.

Förmåga att uppfatta brand

Förmåga att uppfatta en brand	Ja	Nej	Vet ej/ ej aktuellt	Kommentar/Åtgärd
Finns brandvarnare?				
Fungerar brandvarnaren?				
Finns rutiner för att kontrollera brandvarnaren? (antingen av boende själv eller anhörig)				
Kan den boende uppfatta brandvarnaren? (finns hinder i form av hörsel/synnedsättning, medicinering, missbruk, kognitiv nedsättning etc)				
Förslag på direkt åtgärd: Information, kontroll av brandvarnare - ev byte av batteri. Förslag på ytterligare åtgärd: Larmanordning med blyxtljus eller vibration, trygghetslarm kopplat till brandvarnare.				

Brandvarnare

Finns brandvarnare?
Fungerar den? Hör den boende brandvarnaren?
Vi vet sedan tidigare att brandvarnaren är ett av våra viktigaste instrument för att snabbt upptäcka en brand och på så sätt förebygga dödsbränder.

En bidragande orsak till dödsbränder hos äldre, oberoende av brandorsak, är en icke fungerande brandvarnare. Upptäckten av brand kan försenas pga nedsatt uppfattningsförmåga. En person som sover djupt, är påverkad av alkohol eller starka mediciner kan också ha svårt att vakna av ljudet från en brandvarnare. Och för de som har en hörselnedsättning är inte heller en traditionell brandvarnare ett särskilt effektivt brandskyddshjälpmedel.

Var uppmärksam på att personer kan använda hörapparat på dagen men däremot ha svårt att höra brandvarnaren på natten.

Finns rutiner för att kontrollera brandvarnaren? Om de inte kan själva så bör de få hjälp med detta. Fråga om de har hemtjänst/fixartjänst eller någon som besöker dem regelbundet och då kan hjälpa dem att kontrollera brandvarnaren. Vi vill inte orsaka fallolyckor, genom att be "ostadiga" människor att klättra på stolar för att kontrollera sin brandvarnare.

Förslag på tekniska hjälpmedel: Ljus eller vibrationslarm. Rökdeckare kopplat till trygghetslarmet. Seriekopplade brandvarnare (hörs bättre). Nätanslutna brandvarnare (driftsäkerhet). Fler brandvarnare. Vid behov kontakta audionom.

Förmåga att agera vid en brand

Larma

Förmåga att agera vid en brand	Ja	Nej	Vet ej/ ej aktuellt	Kommentar/Åtgärd
Kan den boende larma 112? (kan den boende uppge nödnummer, adress och vad som hänt)				
Finns brandfilt?				
Finns handbrandsläckare?				
Kan den boende släcka en mindre brand? (Kan den boende hantera brandfilt/handbrandsläckare)				
Förslag på direkt åtgärd: Information, minneslapp med nödnummer vid telefonen. Förslag på ytterligare åtgärd: Införskaffa brandfilt och handbrandsläckare, trygghetslarm kopplat till brandvarnare.				

Personen ska självständigt kunna ange larmnumret och på fråga/begäran kunna ange adress och vad som hänt. Informera om när man kan larma 112, vid sjukdomsfall, brand etc. Många äldre vill reda ut situationen själv och larmar inte eller larmar för sent (Dödsbränder 2008, MSB). Om personen har svårt att komma ihåg larmnumret eller adressen där denne bor så kan man tipsa om att skriva en lapp med denna information, vilken man sätter i närheten av telefonen. Om man är oförmögen att själv larma kan det vara ett hjälpmedel att ha ett trygghetslarm som är kopplat till en rökdeckare.

Brandfilt och handbrandsläckare

Vid nyinköp av handbrandsläckare rekommenderas 6 kg pulversläckare. Är en 6 kilos släckare för tung är det bättre att ha några 2 eller 4 kilos i stället.

En brandfilt är ett bra komplement till pulversläckare och bör vara 180x120 cm.

Kan den boende släcka en mindre brand?

Låt den boende redogöra för hur denne agerar i situationen. Kom med kompletterande information om hur man kan hantera ett mindre tillbud. Även om branden är liten, och upptäcks i ett tidigt skede så kan det vara svårt för individen att hantera situationen ändå. Om individen saknar förmåga att hantera situationen så uppmana denne till att utrymma istället.

Förmåga att sätta sig i säkerhet vid en brand

Förmåga att sätta sig i säkerhet vid en brand	Ja	Nej	Vet ej/ ej aktuellt	Kommentar/Åtgärd
Om det brinner och den boende inte kan släcka branden själv. Vet den boende hur han/hon ska agera? (utrymma och stänga innerdörrar och ytterdörr)				
Kan den boende utrymma själv inom 2-3 minuter? (finns hinder i form av nedsatt fysisk/psyisk förmåga, medicinering, alkohol etc)				
Vet den boende hur han/hon ska agera vid rök i trapphus? (stanna i lägenheten och larma 112)				
Förslag på direkt åtgärd: Information. Förslag på ytterligare åtgärd: Larm till bemannad plats (ex seniorboende), mobil sprinkler, trygghetslarm kopplat till brandvarnare, evakueringslakan.				

Om det brinner och den boende inte kan släcka branden själv. En innerdörr kan stå emot en brand i 10 min. Om du stänger den så har du begränsat branden till startutrymmet. Stäng ytterdörren för att slippa spridning av

rök i trapphuset, men lämna den olåst så att räddningstjänsten lättare och snabbare kan komma in. Efter att alla har utrymt från bostaden där det brinner är det viktigt att larma 112 och varna andra som kan komma i fara.

Kan den boende utrymma bostaden själv inom 2-3min?

En bidragande faktor till dödsbränder hos äldre är begränsad möjlighet till utrymning, pga. nedsatt rörlighet. Om man har svårt att utrymma är det ännu viktigare med tidig varning (fler brandvarnare, seriekopplade) samt att förebygga brand.

Vet den boende hur han/hon ska agera vid rök i trapphus?

Informera om brandcellsindelning och att inte gå ut i rökfyllt trapphus. Det kan räcka med ett par andetag innan man blir medvetslös.

Förslag på tekniska hjälpmedel: Mobil sprinkler, trygghetslarm kopplat till rökdeckare för tidigt larm, evakueringslakan (om personal/anhöriga finns på plats).

Fysisk miljö och Riskbeteende

Fysisk miljö & Riskbeteende	Ja	Nej	Vet ej/ ej aktuellt	Kommentar/Åtgärd
Finns det säkra rutiner vid rökning? (säker hantering av tändare/tändstickor, inga brännmärken på kläder/golv/sängkläder/möbler)				
Hanteras spisen och fläkten på ett säkert sätt? (glömmer inte mat på spisen, placerar inte brännbart material i närheten av spisen, rengör inte fläkten regelbundet)				
Hanteras elektronik på ett säkert sätt? (säker placering av lampor exempelvis så de inte ramlar ner i sängen, ingen övertäckning av lampor, värmeelement/värmefiltar, laddare mm)				
Hanteras levande ljus på ett säkert sätt? (stadiga och obrännbara ljusstakar, rätt placerade, lämnas inte obevakade, batteridrivna ljus)				
Finns det säkra rutiner för användning av öppen spis/kakelugn? (säker tändning, säker hantering av aska, rätt bränslemängd)				

Rökning

Fråga om personen röker, och i sådana fall vilka rutiner denne har. Vart röker han/hon? Avråd från rökning i sängen/soffa eller dyl. Det är lätt att aska, tändstickor eller annat faller ner och antänder soffan/sängen eller annat brännbart material som finns i närheten. Det är också lätt att somna ifrån cigaretten. Ge också rådet att använda en stabil tändare samt ta hand om askar/fimpar på lämpligt sätt, t.ex. blöta dem innan de kastas i soporna. Titta efter bränmärken från cigaretter på bord/golv.

Vanliga scenarion är att en glödande cigarett faller ner och orsakar en glödbland i en säng, soffa eller liknande. Ett annat scenario är att rökaren tappar en tändsticka, i samband med tändning av cigaretten, som antänder kläderna. Äldre och/eller personer med funktionsvariation kan ha svårighet att använda tändstickor. Om de trots allt måste hantera öppen eld bör man se till att de har tillgång till en bra stabil cigarettändare. Ett rökförkläde eller någon form av sprinkleranläggning vara ett alternativ till rökning bevakad av personal.

Exempelfall: Brand i kläder: Kvinnan var rökare och steg upp mitt i natten för att röka. När hon skulle tända cigaretten med tändstickor bröts en sticka av och antände hennes nattlinne av syntet. Hennes dotter och svärson som också bodde i en annan lägenhet i huset upptäckte att det brann och fick ut den gamla kvinnan. Hon hade svåra brännskador och avled nästa dag på sjukhuset.

Exempelfall: En person sitter i sin rullstol vid köksbordet. Använder något skydd i plast för att förhindra att spilla på sina kläder. Personen somnar till och tappar sin cigarett på skyddet då hon rökte. Det fanns en brandvarnare kopplat till trygghetslarmet men förloppet gick så fort att personens liv inte gick att rädda (autentisk händelse från Räddningstjänsten Syd)

Spisen

Glömd spis eller att någon av misstag slagit på en elektrisk platta kan leda till både rökutveckling och brand. Detta drabbar äldre, av båda könen, i högre grad än yngre. Titta efter bränmärken samt tecken på torrkokning vid spisen. Finns det mycket brännbart material på eller i närheten av spisen så kan man föreslå och motivera varför man ska flytta på detta. Om personen inte använder spisen kan man föreslå att man skall dra ut kontakten. Vid behov informera om timer/spisvakt samt att man i vissa fall kan få ett bidrag beviljat av kommunens arbetsterapeut. Informera också om att man vid brand på spisen skall kväva elden.

En spisvakt är elektronisk utrustning som bevakar spisen och bryter strömmen vid risk för brand. Olika spisvakter har olika funktioner och ofta en kombination av flera funktioner. Vanligast förekommande är en spisvakt med både timer och en värmesensor.

Elektronik

Övertäckta lampor, lampor som riskerar att ramla ner i säng eller soffor eller lampskärmar som sitter snett kan riskera att antända textilier och orsaka en brand. Byta gärna ut gamla lampor mot LED-belysning. Gammal elektronik som är uppenbart skadad eller olämplig kan man också påpeka och med fördel byta ut. Laddare, bärbara datorer etc. skall inte förvaras i sängar, soffor el dyl. då risken finns att de blir överhettade och orsakar en brand.

Levande ljus

Använder personen levande ljus ofta? Är ljusstakarna stabila och obrännbara? Är ljusstakarna bra placerade, så de inte lätt antänder något annat? Har han/hon rutiner för att komma ihåg att släcka ljusen?

Levande ljus som orsak till bränder, drabbar ofta äldre och i synnerhet kvinnor. Felplacerade och bortglömda ljus, samt ljus som är nedstoppade i brännbara dekorationer kan utgöra en brandfara. Glömska och uppkomsten av bränder har ett klart samband, det är en av orsakerna till varför just äldre löper en ökad risk att drabbas av bränder. Det finns idag elektriska ljus som ser ut som stearinljus och som kan vara ett bra alternativ.

Öppen spis

Använd en plåthink, obrännbar, för att samla upp och hantera aska. Använd säkra metoder för tändning och förvara inget brännbart material framför den öppna spisen.

Exempel: En 90-årig man var handikappad och hade svårt att röra sig. Trots detta värmdes han sitt hus genom att elda med ved. En dag när han nyss hade tänt i en kakelugn lämnade han eldstadsluckorna på glänt. En gnista hoppade ut och orsakade en pyrande brand i en låda med tändved som stod bara ett par decimeter från öppningen... (taget från_Dödsbränder 2008, MSB)

Sammanfattning

Övriga kommentarer samt registrering av vidtagna åtgärder

Sammanfattningsvis registreras vidtagna åtgärder och kommentarer i den sista rutan. Det är viktigt för statistiken och uppföljningen att dokumentationen är så noggrann som möjligt. Här kan också punkter som behöver vidare uppföljning registreras.

Tidigare tillbud

Har personen tidigare drabbats av ett brandtillbud, t.ex. glömt en kastrull på spisen, tappat en cigarett på kläder eller golv. I så fall kan det vara en varningsklocka och någonting som kanske behöver en förebyggande åtgärd.

Målsättningen är att ha ett förlåtande hem där risken för brand är minimerad och där ett tillbud inte utvecklas till en större händelse. Samlare eller personer som har mycket saker i sin bostad skapar både en hög brandbelastning, ökad risk för uppkomst av brand samt försvårar en utrymning av bostaden.

Exempel från händelser i Räddningstjänsten Syd

Personer med minnesproblematik har en ökad risk för brand.

- *Använt sig av en plastskål att lag mat i och tidning som lock.*
- *Tvättat kläder i en gryta på spisen*
- *Värmt sitt kaffe i termos direkt på spisplattan*
- *Rostat knäckebröd i brödrosten*

En annan orsak till flera händelser vid spis är då personer stött till vredet av misstag med rullatorer och rullstolar, när personen vänder sig om framför spisen finns det risk att de stöter till vreden med handtagen på rollatorn/rullstolen som ofta sitter i samma höjd.

Viktigt att inte ha saker på spisen så den inte används.